

LISTY

Listy představují další slovesné odvětví, které je příznačné jak pro společenské a politické myšlení poděbradské doby, tak pro její slovesnou kulturu. Dopisy politického rázu se často týkaly otázek, které byly předmětem politických manifestů a memorand, a naléhavé problémy se v nich probíraly někdy i s vědomím, že list dojde větší publicity než jen ohlasu u samého adresáta. Toto vědomí vedlo i k vytříbené slovesné formě dopisů, řízené předpisy dobových diktamin (srov. zde na s. 524). Otázky obecnějšího dosahu bývaly obsaženy i v soukromé korespondenci, která navíc umožňuje vzácný pohled do soukromého života 15. století a dává příležitost vníknout do myšlení a citění tehdejších lidí; proto jsou i soukromé dopisy nedílnou součástí našeho Výboru. Hranice mezi memorandy a politickou korespondencí nejsou nijak ostře vyhraněny, a podobně plynulý je i přechod mezi listy obecnějšího politického významu a soukromými dopisy.

Z epistolografie poděbradské doby, která byla nepochybně velmi bohatá, zachovaly se jen nepatrné trosky, a to často jen náhodně, např. ukázky nepřátelské korespondence mezi vynikajícími členy moravské šlechty Ctiborem Tovačovským z Cimburka a Tasem z Boskovic jsou zapsány v tzv. Kanceláři krále Jiřího. Opravdu zaráží, jak nepatrné jsou zbytky korespondence krále Jiřího; podobný osud stihl též hojně korespondence jiných současných politických osobností. V soukromé korespondenci zaujímají pro svou poměrnou celistvost zvláštní místo listy dvou dcer Oldřicha z Rožmberka, nešťastné Perchty provdané za Jana z Lichtenštejna (ztotožňované s „bílou paní“) i boдрé a energické Anežky, která zůstala neprovdána. Z ostatní soukromé epistolografie jsou zachovány jen nepatrné zlomky, tím však vzácnější svými hřejivými podrobnostmi ze života 15. století.

LISTY POLITICKÉ

(OPOVĚDNÝ LIST

JIRÍHO Z PODĚBRAD OLDŘICHOVI Z ROŽMBERKA)

Oповědný list (jímž se opovíдало, vyhlašovalo nepřátelství) byl obvyklým prostředkem politických zápasů. List Jiřího z Poděbrad Oldřichovi z Rožmberka byl vydán v květnu 1450; spadá do napjaté situace za bojů mezi vojsky strakonické jednoty katolického panstva a poděbradskou stranou. Jiří v poloveřejném dokumentu pranýřuje intrikánství i věrolomnost Oldřicha z Rožmberka. List je významným dokladem o nesnadném úkolu Jiřího z Poděbrad jako hlavy nejpočetnější politické skupiny při úsilí o zajištění míru v zemi.

Jiřík z Kunštátu a z Poděbrad

Pane Oldřiše z Rožmberga!

Privodím ku paměti, kteraks mi se byl pode ctí a věrú zavázal, i výše, proti mým nepřáteluom pomáhati, a jestliže by toho neučinil, podvolils se, 5 abychom tě měli za zrádci a za z kurvy syna. Netoliko by tak vysokému svému rčení chtěl byl dosti učiniti, ale miesto pomoci nepřátely mé, jakožto Oldřicha z Hradce, Koldu, Bedřicha i jiné búrils a jednal proti mně i mým přáteluom, i haněnie křivá a nepravá skládals o mně. A když sem o to s tebú byl v Jihlavě smířen, opěts mi toho míru nezdržal, spojiv se proti mně 10 s markrabí mišenským, svévolným nepřitelem mým; a napomináns tu hned v Plzni, aby pamatuje na ten mír mezi tebú a mnú učiněný, nespojeval se s mým úhlavním nepřitelem. Na to se nic neobrátil učinils s ním závazek netoliko v míru, ale i v příměří křesťanském, kterézs se mnú tehdáž měl pode ctí a věrú i pod deseti tisíci kop grošuov zapsané. Nenie div, že se 15 mně a mým přáteluom od tebe dějí ty nepravosti, poněvadž nad svým pánem, korunovaným slavné paměti císařem Zigmundem, nestyďal si se neprávě činiti, zavazuje se z peněz proti Jeho milosti kniežeti rakúskému a tomu domu, aby jim tohoto královstvie dovedl a dopomohl; a cožs pak dále, ziskuov svých hledě, činil a činíš k újmě chvály božie a k umdlení 20 obecnieho dobrého tohoto království v svých poselstvích u králevy milosti římského krále, jednaje jinak, než by slušně jednati měl! Takés pana Alše z Šternberga a nebožtíka pana Ptáčka navedl, aby o krále polského stáli, aby sem za pána přijat byl, slibuje s nimi v tom zuostati; potom zjevné jest, kteraks jinak učinil. Skrže kteréžto tvé zjednání a navedenie veliká búrka 25 v zemi s záhubú nemalú této země strhla se byla. A kteraks nad nebožtíkem Smilkem z Křemže i nad jinými nešlechtně učinil, ješto by dlúho bylo vypisovati; než když bych se s tebú před dobrými lidmi shledal, vieceť bych v pravdě mnohých tvých nepravostí přičinil nežli ujal. A poněvadž žádná tvá rčení, smlúvy mírové ani zápisové skrže tě učinění mně i mým přáteluom nejsú, aniž mohú býti zdržány ani zachovány a všelikterakými lstivými 30 úklady mého i přátel mých zlého hledíš, lépe mi se zdá, aby ty také na mě péči měl, nežli bych tvými úlisnými řečmi škodlivě s svými přátely podveden byl. Protož s svými se všemi služebníky a lidmi poddanými vystřiehám se a ohrazuji svú čest proti tobě i tvým všem služebníkum a lidem poddaným, dále tobě ani tvým ničímž povinen nechtě býti. 35

Dán na poli u Buštěvsi, v středu před svatú Trojicí, let božích etc. padesátého.

3 *privodím ku paměti* připomínám ti; *i výše* a nadto více – 4 *jestliže by toho neučinil* jestliže bys to neučinil, nesplnil – 5-6 *netoliko by...* *chtěl byl* nejen že bys býval nechtěl – 6 *rčení* slovu, příslibu; *Oldřicha z Hradce*: příčinou sporu mezi Jiřím z Poděbrad a Oldřichem z Hradce byl převrat, způsobený Jiříkovým dobytím Prahy 3. září 1448, a zajetí Oldřichova otce Menharta, který ihned po propuště-

ní ze zajetí na cestě z Poděbrad na Karlštejn v Říčanech 3. února zemřel; jeho náhlá smrt vyvolávala u jeho syna i u jeho strany proti Jiřímu podezření z travičství – 7 *Koldu*: Jan Kolda ze Žampachu a na Náchodě; *Bedřicha*: Bedřich ze Strážnice na Kolíně; *bůřils a jednal proti mně* pobuřoval jsí a spolčoval ses proti mně – 9 *v Jihlavě*: na jednání v Jihlavě v srpnu 1449 – 10 *s markrabí míšenským*: s Fridrichem Saským – 11 *v Plzni*: sjezd v Plzni byl v druhé polovině března 1450 – 17 *z peněz* za peníze; *kniežeti rakúskému*: jde o smlouvu Oldřichovu s Fridrichem Tyrolským z 5. září 1431, že Oldřich uzná Fridricha nebo jiného z vévodů rakouských za českého krále, zemře-li Zikmund bez dětí – 20 *u Králevy milosti římského krále*: u krále Fridricha III. – 22 *pana Ptáčka*: Hynek Ptáček z Pirkštejna; týká se sporů o trůn, kdy se strana Ptáčkova držela kandidatury Vladislava Varnenčíka, krále polského (1438) – 23 *s nimi v tom zuostati* že bude s nimi v tom zajedno – 24 *skrze zjednání* pro ujednání spolku (proti Jiřímu) – 26 *nad Smilkem z Křemže*: aby Oldřich získal statky Smilka z Křemže, pána na Prachaticích, na Volarech i na hradu Husi, zajal Smilka, a vynutiv na něm zápis na statky, dal jej svémocně někdy na jaře 1447 stít; vedlo to k dlouhému sporu se Smilkovou rodinou a přáteli – 27 *před dobrými lidmi* před šlechtou – 27-28 *viaceť bych... přičinil nežli ujal* přidal bych více, než bych ubral – 31 *aby ty také na mě péči měl* abys mi také věnoval svou péči, pozornost, aby ses také měl přede mnou na pozoru – 33-34 *vystřiehám se a ohrazuji svú čest* střezím se a chráním svou čest – 36 *u Buštěvsi*: Jiří z Poděbrad tehdy obléhal hrad Buštěves (dnešní Buštěhrad), který patřil jeho nepříteli Jindřichu z Kolovrat; *v středu... padesátého*: 27. května 1450

(OPOVĚDNÝ LIST

ZDEŇKA ZE ŠTERNBERKA JIŘÍMU Z PODĚBRAD)

Oповědný list Zdeňka ze Šternberka z března 1467 je dokladem o trvale napjatém vztahu mezi králem Jiřím a jeho předním katolickým protivníkem v zemi, vůdčím činitelem Zelenohorské jednoty, a tím i panskou katolickou stranou, jejíž názory Zdeněk ze Šternberka tlumočil.

Najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Jiřímu, králi českému a markrabí moravskému, pánu milostivému.

Najjasnější králi a pane, pane milostivý! Službu svú Vaší milosti vzkazuji.

- 5 Jakož mne Vaše milost o tomto sněmu bohda neduovodně haněl najprvé tiem, že bych já jednal, aby město Stříebro vypáleno bylo, a že jste toho, kterýž to na mě praví, u vězení od roku měli a máte a že jste mne v tom šanovali jako úředníka vysokého, pána zemského a služebníka svého, jakž jsem živ, vaším služebníkem přikázaným sem nebyl, i spravedlivě jste
- 10 mne šanovali, neb jistě viete, že tiem vinen nejsem. Ale poněvadž na mě smyšlené a neduovodné jiné věci pravíte, by to pravda byla, dávno byste toho na mě nebyli tajili.

- Také mne dotýkáte, že bych vám čtyřikrát přísahu učinil; toho nikdy nedovedete. Udělal sem přísahu do rady, a dokudž sem radieval, radieval
- 15 sem právě před bohem i před lidmi, ješto jste vy toho čest i tato koruna

mievali počestnejší a užitečnejší než nynie. A ktorýžľ úrad zemský mám, za krále Ladislava, slavné paměti pána našeho milostivého – jeho duši pán buoh rač milostiv býti, učinil sem vedlé úradu svého přísahu. Potom za vás jje sem neobnovoval, než tak jste mne při první přísaze nechali. A bych pak
20 obnovil, protoť sem, bohda, proti přísaze své ani úradu svému nic ne-
učinil. Než vy, králi, rádi byšte mi k hanbě mluvili. Ale děkuje pánu bohu, nemiáte co v pravdě.

Také jste řeč postavili o Vittmberském; dobře, že sem se v těch ve
všech věcech měl jako dobrý člověk, chtě rád viděti, aby země pod vámi
25 zkažena nebyla na práviech, svobodách i na statciech. I nemáte mne proč
haněti.

Také mne dotýkáte, že bych já zavedl ty dobré lidi u Viedně v šturmu. Ufám to bohu, bohda, že sem já žádného, jak sem živ, nezavedl. Takéť sem
já lidmi nevládl než svými. Nebt jest tu ciesařových třikrát více dobrých
30 lidí bylo než vašich, a kteříť jsú vaši byli, těmiť jest syn váš kněz Viktorín
vládl. Než hrdlem svým já co sem měl učiniti, vedlé jiných dobrých lidí
učinil sem jako dobrý člověk, ješto jest svědomo mnoho dobrým lidem, těm,
kteří jsú při tom byli, a snad některým lito, ktož mi toho nepřáli. Než věc
jest vědomá mnoho dobrým lidem, co jest kněz Albrecht slavné paměti o té
35 věci rozprávěl o vás mezi dobrými lidmi, co jste vy Jeho milosti z svého
vojska vzkázali, ješto tomu muožete rozuměti, skrze vás-li jsú ti dobří lidé
o svá hrdla zavedení, čili skrze koho jiného.

A také mne dotýkáte, že bych já kledby anebo procesy na vás jednal. Viete to, králi, dobře, od kolika let vás napomínají otec svatý prvnější
40 i nynější i jiní znamenití prelāti, a o které věci vás napomínali přísahami
vašimi, pečetí vaší i jiných dobrých znamenitých lidí pečetmi. I chcete to
na mé přátely a na mě uvést, čím jste sami vinni. Také viete to dobře, když
jste takové přísahy a zápisy na svatém čtení činili, pod pečetí vaší i jiných
znamenitých osob pečetmi se zapisoval, žeť jsú přátelé moji ani já o tom nic
45 nevěděli, a za to mám, i všechna země, kromě těch několika osob, kteří jsú
s vámi tu a při tom byli. Také mne dotýkáte o měšťanech plzenských, že
bych já je k sobě přivinul. Viemť já to dobře, že město Plzeň mé nenie.
A když jste se vy města Plzenského chtěli zmocniti a ty věci puosobiti,
za to mám, že jste to od Plzenských šíře slyšeli, proč jsú se toho dopustiti
50 nechťeli. Tehdyť sem já ty chvíle u veliké nemoci a kázni boží ležal, o těch
věcech nic nevěda. Oniť sami o svú čest mluviti budú. Než, králi, najdete
toho více na dobrých lidech, žeť se nebudú chtieti dáti o své duše připravo-
vati vaším zavedením, jakož ty věci široce v jiných zemích i v této zemi již
jdú a již se hlásie a ohlašují. A proč na tuto zemi kledby jdú?]

55 A teď vám priepis toho vyznание posielám, na čem jest ten zločince
umřel a kteří jsú dobří lidé při tom byli, při jeho smrti. A vy jste mne kraj-
čímu vašemu Martínkovi haněti kázali bez viny. A když o to v neděli

s bratrem mým panem Michalcem služebníci moji mluvili, kterak váš krajčí listy o mně po praněriech tepe i jinde mne nešlechtně a neprávě haněje, 60 abyšte to stavili a nedali mi takové neslýchané křivdy činiti, králi, měli jste se v tom jako ten, ješto se s vaši volí dalo, neb i potom na mě ten krajčí listy bil, dotýkaje mne mnohými i nešlechtnými zradami, i rodu mého, bez viny, jakž o tom dobře víete. A jáť bych, králi, také dosti chlapuov nalezl, kteříž by vás ještě více haněli, než mne váš krajčí hanie. A víete dobře, 65 že mi se ve všem veliká křivda děje. I muožete rozuměti tomu, žeť bych já také uměl rozkázati psáti, ale ještě nechci. Neb mi jest mé cti tak žel jako komu na světě.

Také, králi, nechtěli jste slyšeti poselstvie našeho, kteréž od urozených přátel mých a mne učiněno jest na ten sněm do Prahy bylo, neb jest s těmi 70 pány a zemany na tom v Hradci zuostáno, abychom na ten sněm poslali. A ktož kolivěk, zlý nebo dobrý, chtěl o nás co zlého mluviti a nás haněti, ti jsú všichni slyšáni byli a svobodu měli, ješto před bohem i před lidmi veliká křivda se nám dala. A ten Bohuše z Drahobuzic mluvil před vámi, že by poselstvie naše pletichané a klamavé bylo. To jste vy, králi, ty všechny věci 75 přezřeli a dali jste nám takú křivdu činiti bez boha a bez práva. Netoliko také poselstvie o zemské dobré a o naši spravedlnost, ale o jiné desetkrát lehčejšie věci cisař římský Jeho milost, duostojnější jsa nežli vy, králi, milostivě naše služebníky vyslyšal a vyslychá, i jiní křesťanští králi Jich milost. I protož, králi, poněvadž jsi pán náš tak nemilostivý a že slyšíte 80 ty, kteříž nás bez viny hanějí, a našich spravedlností slyšeti nechtiece, ale musíme se tu poddati, kdež se nám tak dobře, spravedlivě stane jako těm, ktož o nás křivě a neprávě mluvie.

Ex Zelená Hora, feria secunda post dominicam Oculi, anno etc. LXVII

Zdeněk z Šternberka,

najvyšší purkrabie pražský etc.

5 o tomto sněmu: šlo o sněm v Praze koncem února 1467, kde se Jiří dohodl se stavy; tohoto kompromisu ovšem již nebyla účastna panská jednota a list Zdeňkův byl odpovědí právě na tento kompromis. Mnohé ze stesků Jiřího na panskou jednotu, a zvláště na Zdeňka ze Šternberka, proti nimž je odpověď obranou, zůstává nejasné (např. narážka na vypálení města Stříbra nebo na utrhačné listy krejčího Martínka); *neduovodně* nepodloženě, *neodůvodněně* – 7 *od roku* po dobu jednoho roku – 8 *jste šanovali* šetřili jste; *jako úředníka vysokého*: Zdeněk ze Šternberka byl v l. 1448–1467 nejvyšším purkrabím pražským, tj. prvním úředníkem v zemi; stal se jím z vůle Jiřího z Poděbrad po dobytí Prahy – 9 *přikázaným* zavázaným v poslušenství – 11 *by byla* kdyby byla

13 *mne dotýkáte* zmiňujete se o mně (nepříznivě) – 14 *nedovedete* nedokážete; *do rady*: jako člen královské rady – 15 *právě* správně, řádně – 17 *jeho duši*...: zde ješte Zdeněk nepronáší podezření na krále, že by byl Ladislava Pohrobka otrávil, jako to učinil později v listu knížeti Viktorínovi (srov. zde na s. 203n.) – 18 *vedlé úřadu svého* podle svého úřadu, pro svůj úřad – 19 *a bych pak obnovil* a i kdybych byl obnovil

23 o *Vittmberském*: o Fridrichu Saském († 1464); jeho mladší syn Albrecht byl choťem Jiříkovy dcery Zdeňky – 24 *dobrý* urozený

27 *že bych já zavedl* že jsem (prý) já přivedl do záhuby; u *Viedně*: jde o nezdařilý útok českého vojska na Vídeň 19. listopadu 1462, kdy byl na hradě obležen vzbouřenci císař Fridrich; nezdar byl zaviněn nedorozuměním při domnělém známení k útoku (ohněm na severu města); v *šturmu* při útoku – 30 *kněz* kníže – 32 *jest svědomo* je známo – 34 *vědomá* známá; *kněz Albrecht*: Albrecht Rakouský, bratr císařův, r. 1462 spojenec Vídeňských; zemřel 1463 – 37 o *svá hrdla zavedení* připraveni (neprávem) o svá hrdla, o své životy

39 *otec svatý prvnější i nyníjší*: papež Pius II. (1458-1464) a Pavel II. (1464 až 1471) – 40 *přísahami vašimi*: narážka na tajnou přísahu Jiřího z Poděbrad před korunovaci 6. května 1458, kterou pak katolická strana vykládala tak, jako by se jí Jiří zřekl kalicha; svědkem přísahy byl i olomoucký biskup Tas z Boskovic – 42 *uvéstí* svěsti – 43 na *svatém čtení* na evangeliu – 44 o *tom nic nevěděli*: Zdeněk tu svou nevědomost přehání – 45 *za to mám* jak se domnívám – 46 o *měšťanech plzenských*: Plzeňští vypověděli králi poslušnost už v únoru 1466 – 47 *že bych... přivínu*l že jsem (prý) získal na svou stranu – 50 *sem... u veliké nemoci a kázni boží* ležal ležel jsem velmi nemocen a zkoušen bohem

55 *přiepis* opis; *zločince* zločinec – 57 o *to o tom* – 58 s *bratrem mým panem Michalcem*: Jindřich z Michalovic, nejvyšší komorník; bratrem nazývá jej Zdeněk ze zdvořilosti; tento katolický pán zůstal králi věren – 59 *po praněfíech tepe* na pranýře přibíjí; *neprávě* neprávem – 60 *abyšte to stavili* abyste tomu učinili přítrž; *měli jste se v tom zachoval* jste se při tom – 63 *chlapuov* neurozených lidí – 66 *ještě nechci*: co tu Zdeněk naznačil, splnil listem synu Jiříkovu Viktorínovi (srov. násl. ukázkou)

70 v *Hradci*: v Jindřichově Hradci byl sněm počátkem února 1467; *jest... na tom... zuostáno* to bylo usneseno – 73 *Bohuše z Drahozubic*: důvěrník krále Jiřího – 74 *pletichané a klamavé* pletichářské a lživé, falešné – 75 *jste... přezřeli* přehlédli jste, neviděl jste – 83: Ze Zelené Hory v pondělí po neděli Oculi (tj. 3. postní), roku atd. 67 (tj. 2. března 1467)

(UTRHAČNÝ LIST ZDEŇKA ZE ŠTERNBERKA VIKTORÍNOVI MINSTERBERSKÉMU)

List je pozoruhodnou ukázkou politických metod katolického panstva; jestliže nebylo možno přívalem pomluv a urážek přímo napadnout samého krále Jiřího, stal se vítaným objektem takového útoku jeho syn. Hrubá invektiva navazuje na starší osočování krále (srov. předchozí list) a neopomíjí žádný utrhačný podnět, který by umožňoval přímo i nepřímou hanobit krále. Závěr listu poukazuje k tomu, jakou silou bylo v soudobých politických sporech veřejné mínění.

Ode mne Zdeňka z Šternberka, nejvyššího purkrabí pražského a nejvyššího hajtmána, prelátuov, kniežat, pánuov i obcí křesťanských v poslušnosti otce svatého stojících slavné koruny České etc., tobě, Viktoríne z Cvajlinku.

- 5 Jakož píšeš, dáváje mi najhorší zrádce, bezectný lháři a zrádce mé cti, vy ste najhorší kacéři a zrádce mé cti, neb se Jidášovi rovnáte a Jidáš krále nebeského zradil pro peníze, a otec tvůj pána našeho i svého dědičného

krále Ladislava slavné paměti otrávití kázal proto, aby Istivě do králov-
stvie všel, ot kteréhož ste čest i zbožie měli. Není div, že ste tak veliký
10 a nešlechtný skutek učinili, pro kterýžto skutek váš zlý a nešlechtný
mnoho křesfanských zemí a křestanstva se kazilo a podnes kazí. I nyní
div vám zlé činiti, ktož jest z pankharského pokolenie, že zle a nešlechtně
činie.

Dotýkáš pak, bezectný lháři a zrádce mé cti, že by předci moji nad
15 svým pánem neprávě učinili a že by se sem, do této země, vstěhovali, ulú-
divše jemu zemi a klénoty pobravše. Znalíť sú předky mé a znají, že na ně
v hrdlo lžeš, neb nepíšeš, kterému se pánu to stalo, aneb který předek můj
to učinil, aneb kdy je to bylo a jaká jest toho pamět; neb mnoho dobrých
lidí za krále Ladislava slavné paměti slyšeli jsú i viděli list s zlatú bulí,
20 kdež jeden předek muoj, pán z Šternberka, byl purkrabí pražským, a v ty
chvíle počítalo se dvě stě a několikónádste let. Ale na tě jest duvod, že
předek tvuoj pojal českého krále pankhartici, a po ní jsú dány jemu v man-
stvie Poděbrady, a toho jest nedávná pamět, neb jsú otce tvého jiní tiem
také vinili. I nemoha se z toho vyvésti, že jste z pankharstvie posli, vy-
25 mejšlěš sobě na mé předky a na mě lživé věci, ješto každý dobrý muože
znáti, že v hrdlo lžeš. Pak to-li jest vývod vašeho pankharstvie, že mé před-
ky a mě lživě hanieš?

Dotýkáš také, bezectný lháři, že bych já ženu svú haněl. Psalt sem
prvé i ještě piši, že to v hrdlo lžeš jako bezectný a nestydatý lhář. I nenie
30 mi divno, že na mě takové věci smejšlěš a lžeš. A tys pravil a chlubil se,
že by otce tvého manželka chtěla s tebú léhati a žes nechtěl. I také jiných
dobrých lidí dotýkals, jí k hanbě, kdes potom jí to musil opravovati a od-
prošovati před znamenitým člověkem, lepším nežs ty.

Pak jakož pišeš, že bych v hrdlo lhal na otce tvého i na tě, že byšte
35 kacieři byli, jáť pravím, že sám v hrdlo lžeš, neb což ty pišeš, to sobě
všechno na mě vymejšlěš a lžeš. Ale já na tě nepíši žádného kusu, ač sú
velmi velicí a nešlechtní, byť na každého duvodu nebylo. Neb svědomá
jest věc po všem světě křesfanském, že najsvětější otec papež prvnější
i tento nynější Jich svatost se všemi duostojnými kardinály i s jinými pre-
40 láty a kněžstvem, odsúdivše otce tvého a vás vašeho duostojenstvie a vše
cti zbavivše pro zjevné kacieřstvie, pro krívú přísahu a pro svatokrádež,
a všudy vás za kacieře a za arcikacieře jmenují, rozpisují, po kostelích
křesfanských každý svátek na vás volají a zvonie a za kacieře vás vždy
osvědčují. Najjasnější císař římský Jeho milost v svých listech vás za
45 kacieře jmenuje, kdež kniežatóm o vás listy rozpisuje. Toť, bezectný lháři,
takový veliký duvod vašeho kacieřstvie, ješto větší nemuož býti.

Také, bezectný lháři kacieřský, pišeš, že bych já slavné paměti krále
Ladislava, pána svého milostivého – jeho duši pán buoh rač milostiv býti
– haněl a pankharty dával. Pravím, že lžeš jako zlý, nešlechtný a bezectný

50 lhář, pošlý z pankhartskeho pokolenie, neb sem toho, jak sem živ, já nemluvil, ani na to kdy myslil, a nebylo toho člověka, aniž jest na tomto světě, kdyby chtěl Jeho královské milosti a jeho slavnému rodu takú křivdu činiti, abych byl toho hrdlem neodpíral, neb viem, že by se tomu slavnému rodu veliká křivda dala. A poněvadž ty, bezectný lháři, nemoha se
55 z pankhartstvie vyvésti, i chceš svými nešlechetnými lžimi a svým psáním ten slavný rod bezectně, nešlechetně a lživě dotýkati, kdežto v tom rodu slavná královna i slavná kniežata jsú, ještě, bezectný lháři, mělš sobě raději jazyk kázati uřezati, než takovú lež smyslit.

Protož teď tobě píši pro takovú vymyšlenú lež a tu křivdu, kterúž
60 tomu slavnému rodu a mně činíš, chci rukú svú a hrdlem svým na tvé hrdlo bezectné vésti a dovésti, žes v hrdlo selhal i s otcem svým, neb ty všechny vymyšlené nešlechetnosti a lži s jeho radú činíš, i na ty na všechny, kteříž sú z toho pankartskeho pokolenie pošli, od tebe počna až do najposlednieho; a jestliže by co na mě pán buoh dopustil, ale synové moji mají to bohda
65 po mně dokonati. Protož zlý, bezectný lháři, lituje té křivdy a toho slavného rodu, hotov jsem tu věc na vás dovésti na císařově dvoře Jeho milosti neb na krále uherského neb na krále polského Jich milostí dvoríech, jako dobrý člověk má na takové bezectné a nestydaté lháře vésti; neb by po spravedlnosti šlo, nebyli byšte mě ani synuov mých hodni pro vaše nešlechetné skutky, než byli byšte hodni koňmi smýkanie, čtvrtěnie a na kolo zbitie. Nemáte na tom dosti, když sem já při Jeho královské milosti slavné paměti nebyl, kdežto otec tvój zpusobil, aby otráven byl, ještě pak takovým nešlechetným vaším lživým psáním jeho otráveného a mrtvého po Jeho milosti smrti slavné paměti nemůžete nechati a toho slavného rodu,
75 neb jest svědomá a široká věc ve mnohých křesťanských zemích, chtiec v to královstvie lstivě vjíti, že otec tvój jej otrávití kázal. A toho jsú mnozí duvodové.

Pak píšeš, že bych lživý jazyk měl a že bych to odmlúval od otce tvého, by jej on otrávití kázal; sám v hrdlo lžeš. A teď duvod lži tvé: když
80 otec tvój to zpusobil, aby král Ladislav slavné paměti otráven byl, té chvíle byl sem já na krále franckého Jeho milosti dvoře a nebyl sem v zemi. Tu hned noviny při nás zlé na Jeho milosti dvor přišly, že král Ladislav slavné paměti jest otráven, a inhed na otce tvého ten hlas šel. A také, bezectný lháři, sám vyznáváš a píšeš, že by to na tvého otce pravili, že jest
85 otrávil pána našeho i svého, a že jsem já toho často odmlúval: teď již, bezectný lháři, sám vyznáváš a svědkem se toho činíš, že jsú to na tvého otce jiní prvé pravili, a že sem já toho často odmlúval; dokud jsem toho tak jist nebyl, jakož jsem. Mohlo by to býti, že bych něco podobného mluvil k omluvě pro čest koruny a jazyku našemu; ale viem to v jistotě, že se to
90 tak stalo a že jest otráven skrze zpusob otce tvého a že jsú toho širocí duvodové a hlas od moře až do moře.

Také, bezectný lháři, píšeš, že bych já krále uherského Jeho milost, pána svého milostivého, škaredými a oplzlými řeči pomlúval; pravím, že to v hrdlo lžeš jako bezectný a nestydatý lhář, bych já kdy Jeho milost
95 pomlúval, neb sem neměl čím ani proč Jeho milost pomlúvati. Než snad chceš nešlechtnost a nepravost otce svého tú lži přikryti, kterak jest nad Jeho královskou milostí neprávě a nešlechtně učinil, když Jeho milost šacoval, a Jeho milost naň žádné péče neměl, ani kterou vinu k Jeho královské milosti měl, neb jemu nikdy nic zlého nebyl učinil. Vidiš-li, bezectný
100 lháři, čímž mě hanieš, že na mě žádného duvodu nemáš a že na mě v hrdlo lžeš, ale na vás všudy vaše nepravosti a nešlechtnosti se duvodie.

Také píšeš, že by pan otec muoj dobré paměti k králi Václavovi Jeho milosti zle se byl zachoval, a že by štrych přes jeho erb byl. Lžeš to v hrdlo jako bezectný lhář cti otce mého. Neb když král Václav jímán, otec muoj
105 v zemi České té chvíle nebyl a let ještě přirozených neměl, a také na našem erbu žádného štrychu nebylo, aniž jeho kto, jakž je živ, slýchal ani vídal. Pak kteříž páni jsú jej jímali a přes které erby štrychy byly, proč k těm o to nemluvíš? Uzřel by, že by na to odpověď dali, jakož na tě, bezectný lháři, slušie.

A jakož píšeš, že by uměl připomenúti, kterak bych pana Smiřického o hrdlo zradil a děti jeho o statek připravil, pravím, že to obě v hrdlo lžeš jako bezectný lhář a zrádce mé cti; neb já toho bohda žádná příčina nejsem, než mluvil sem oň tuze jako o švagra svého, ale otec tvój nad ním neprávě a nešlechtně učinil, nedav jemu žádné viny, připravil jej o hrdlo.
110 A protož jemu tu smrt učinil, boje se jeho, aby před králem Ladislavem slavné paměti jeho nešlechtnosti neoznámil, kteréž on do něho dobře věděl. A to jest vědomá věc mnoho dobrým lidem, když sem já oň, o nebožčíka tuze mluvil, aby se jemu bezprávie nedálo, tehdy otec tvój řekl mi před dobrými lidmi, že jemu chce před králem Ladislavem slavné paměti,
115 pánem jeho i svým, vinu dáti. A potom, když sem já z Prahy vyjel, učinil jemu smrt, a do sí chvíle nižádný nevie o jeho vině, než že se jemu od otce tvého ta smrt bez viny neprávě a nešlechtně stala.

Nuže, bezectný lháři, byšte se uměli styděti, máte zač; ale tak jste vy nestydatí lháři bezectní, že ste se svými nešlechtnostmi a lžmi po všem
120 světě křesťanském ohlásili, že vám žádný dobrý v ničemž nevěří, ani vašim přísahám, ani vašim pečetem, ani vašim zápisuom; neb ktož s vámi oč rokují, nechtie od vás nic jiného, než dobré lidi a živé základy mieti, aneboli zámky vaše.

Dotýčeš, že bych tobě psal jako nestydatá kurva; psalť sem a píšiť
130 jako dobrý pán rytierský, ve cti zachovalý, chtě na tě vésti tu lež a tvé nešlechtnosti rukú svú před Třebíčem, a tys nesměl mně toho svoliti, protož desetkrátů podobnější k kurvě nestydaté, bezectné, lživé a ohejralé nežli já, ješto netoliko mě lživě hanieš, ale jiných mnoho a znamenitých

lidí mnohokrát lepších nežlis sám. A píšeš, že listuov mých více přijímati
135 nechceš. Jáť bych tvých, bezectný lháři, přijímati jich spravedlivě neměl,
neb což ty o mně a o předcích mých píšeš, dobří lidé vidie, že to na mě i na
ně v hrdlo lžeš; ale což já tobě píši, píšiť pravdu pravú, neb všechno
s duovody píši. Pak nepřijmeš-li listu mého, protoť to bude oznámeno
140 proč jste je činili?

Ex Olomuc, feria IV ipso die sancti Bartholomei apostoli anno domini
M^o etc. LXVIII°.

3 *Viktorine z Cvajlinku*: Viktorín Minsterberský, syn Jiřího z Poděbrad; potupné
pojmenování (cvilink = hrubé plátno) patrně souvisí s nařčením z nepoctivého pů-
vodu, které se proti Jiřímu několikrát ozvalo ze strany jeho katolických odpůrců;
také později, r. 1480, došlo ke sporu mezi synem Jiřího Hynkem a panem Buriánem
Labutí (ze Švamberka), který se krále Jiřího dotýkal „zradou, chlapstvím i pank-
hartstvím“ (srov. AČ 7, 1887, 533-534)

5 *dávaje mi* nadávaje mi – 8 *krále Ladislava*: Ladislava Pohrobka – 9 *zbožie*
statky – 11-12 *nynie div vám zlé činili* není divu, že činíte zlé skutky

15 *neprávě* bezprávně; *že by se... vstěhovali* že se (prý) nastěhovali; předkové
Zdeňkovi měli statky na Moravě (Veselí); souvisí to s otázkou, kdo byl jeho otec;
jaký byl zde podnět k podezření z nepoctivosti, nelze říci; *ulůdivše jemu* vyloudivše
na něm – 20 *jeden předeke muoj*: zdá se, jako by se tu již hlásilo ztotožňování Jarosla-
va ze Šternberka s Jaroslavem z Poděhús a ze Slivna, který byl od r. 1253 nejvyšším
purkrabím pražským, což souvisí s otázkou vítěze nad Tatary u Olomouce r. 1241 –
21 *několikonádste* několik nad deset, víc než deset – 22 *předeke tvuoj*: míněn praděd
Jiřího Boček z Kunštátu; *pankhartici* nemanželskou dceru – 24 *se vypěsti* očistiti se
před soudem – 25 *dobřý* urozený – 26 *vývod* očistění, ospravedlnění

28 *že bych já ženu svú haněl* že jsem (prý) svou ženu tupil, urážel; Zdeněk pode-
zřival svou ženu, že ho chce s Petrem Břekovcem z Ostromeče otrávit – 31 *otce tvého*
manželka: královna Johana z Rožmitálu, o které byly šířeny i jinde podobné pomluvy
(srov. R. Urbánek, Královny, kněžny a velké ženy české, Praha 1940, s. 181n.) –
32 *dobřých lidí dotýkals* šlechtice jsi pomlouval; *kdes* což jsi (relat.); *opravovati* uvá-
dět na pravou míru, očisťovat

36 *kusu věci* – 37 *duovodu důkazu*; *svědomá* známá – 38-39 *papež prvnější i ten-
to nynější*: Pius II. a Pavel II. – 42 *rozpisují* písemně rozhlašují – 43 *na vás volají*
proti vám káží; *za kacieře vás vždy osvědčují* svědčí o vás neustále, že jste kacíři –
45 *kdež* když

49 *že bych... pankharty* *dával* že jsem (prý) nadával pankhartů; z narážky vy-
svítá, že r. 1440 vznikly pomluvy z toho, že se Ladislav narodil po smrti krále
Albrechta – 53 *abych byl toho hrdlem neodpíral* že bych to byl nepopíral za cenu ztrá-
ty hrdla – 57 *slavná královna*: Alžběta, matka Ladislava Pohrobka

60 *chci rukú svú a hrdlem svým na tvé hrdlo bezectně věsti a dověsti* chci osobně,
vlastnoručně zaručuje se svým hrdlem vznést na tebe žalobu a dokázat – 63 *do naj-
posledního* do nejstaršího (předka) – 65 *dokonati* dokončiti, dověsti do konce – 67 *na*
krále uherského neb na krále polského: Matyáše a Kazimíra – 68-69 *by po spravedlnosti*
šlo kdyby se dalo podle spravedlnosti – 71-72 *sem já při Jeho královské milosti...*
nebyl: v době smrti Ladislavovy byl Zdeněk ve Francii na cestě pro jeho nevěs-
tu – 75 *šíroká* rozšířená

78 *že bych to odmlúval od otce tvého* že jsem (prý) popíral, že by to byl učinil tvůj otec – 81 *krále franckého*: francouzského krále Karla VII. (vládl 1422-1461) – 83 *hlas pověst* – 89 *jazyku národu* – 90 *skrze zpuosob* působením; *široci* rozsáhlí, mnozí

98 *šacoval* obral; podle smlouvy ve Strážnici (9. února 1458) dostal Jiří kromě jiného 60.000 zlatých za to, čím přispěl k Matyášovu zvolení; *naň žádné péče neměl* nijak se o něho nestaral – 101 *se duvodie* se prokazují

103 *že by... zle se byl zachoval*: týká se sporů Václava IV. s panskou jednotou; o účasti Zdeňkova otce (o němž ani určitě nevíme, kdo jím byl) není nic bližšího známo; *že by štrych přes jeho erb byl*: příčné břevno přes erb bylo znamením potupy nebo nepoctivosti – 105 *let ještě přirozených neměl* nebyl ještě plnoletý

110 *kterak bych pana Smiřického o hrdlo zradil*: Jan Smiřický byl popraven 7. září 1453 – 113 *mluvil sem oň* přimlouval jsem se za něho – 121 *do si chvíle* do této chvíle

127 *základy zástavy, rukojmí* – 131 *před Třebíčem*: týká se nějaké dílčí události z doby kolem května 1468, kdy král Matyáš obléhal Viktorína v Třebíči (viz zde na s. 279n.); *tys nesměl ty ses neodvážil* – 132 *ohejralé* zhýralé

141-142: Z Olomouce ve středu právě v den sv. Bartoloměje apoštola, léta páně tisíc atd. 68 (tj. 24. srpna 1468)

(LIST KRÁLE JIŘÍHO RÁDCŮM KRÁLE MATYÁŠE KORVÍNA)

V červenci r. 1470 se na Moravě setkala vojska králů Jiřího a Matyáše. Jiří nabídl Matyášovi, který se o rok dříve dal v Olomouci prohlásit českým králem, tři možnosti pro řešení sporu: smlouvu o pokoj, osobní souboj obou králů nebo bitvu. Když Matyáš nabídku odmítl, obrátil se král Jiří na Matyášovy rádce listem, jímž vydal Matyášovo stanovisko i jeho věrolomnost, s níž porušil sliby a úmluvy ze starších jednání, soudu veřejného mínění jeho vlastního tábora.

Urození, stateční a slovutní! Jest vám některým vědomo, kterak my, lítost majíce takových nekřesťanských záhub, kteréž nám a slavné naší koruně České dály se a dějí od vašeho pána, my chtiece rádi, což by na nás bylo, aby taková bezprávie, záhuby, mordové, krve křesťanské prolévanie, násilí panen i paní i jiná bezprávie přestala, i podali sme pánu vašemu tři kusuov: najprvé pokoje, a nechtěl-li by pokoje, ale bitvy osobnie sám a spolu aneboli boj s ním vzieti; jakož dobře srozuměli ste šíře z psanie, co rady naše z našeho rozkázanie jemu, pánu vašemu, psali, kteréhožto listu vám priepis poslali sme.

10 Pán pak váš odpisuje radám našim, jim zase dáváje odpověď takovou, z kteréžto odpovědi dobře muož se rozuměti, že pokojem pohrdá a nám rovnosti a spravedlnosti učiniti nechce a také ani toho kterého kusu pro pokoj spěšnější, jakožto s námi sami se bíti aneb boj podstúpiti na den jmenovitý nesmie. Ale rozuměti jest, že v té nepravosti, kteréž proti nám
15 a koruně naší učinil, miení státi. Nebo maje dáti nám konečnú odpověď na naše slušné žádanie, i hanie nás rozličně křivě a neprávě, křivými a ne-

šlechetnými řeči. Neb praví nás kacieřem býti; a to on i každý, ktož by to o nás mluvil, křivdu mluví a bezprávie nám činí, a bohdá časem svým shledá se to, že my ne kacieř, ale král křesťanský byli jsme, jsme a bohdá vždycky budem; a v to království České slušně a řádně přišli jsme, podle svobody a obyčeje slavné České koruny, ne jako on, pán váš, ješto plete se bezprávně a píše se králem českým, nejša jím, aniž bohdá bude.

Také píše on, pán váš, že bychom před ním utiekali, ješto to pánu bohu napřed a obecně dobrým lidem svědomo jest, že nikdy my před ním ani před mocí jeho neběhali ani postupovali sme. Leč mýlí-liť se tiem, když on táhl proti osviecenému Viktorínovi, synu a kniežeti našemu milému, i také proti nám, a my naň žádné péče neměli, a my srozoměvše tomu i čelili jsme jemu, chtiec boj s ním vzieti; tu on nesměl s námi boje vzieti, ale položiv se u Lavy města samého, okopav a opletl se. My pak, srozoměvše, že nám nesmie čeliti, hnuli sme se s toho miesta, kde sme s ním chtěli boj vzieti; a on opět hnul se z těch zákopuov a táhl opět na záhubu naše země, markrabství Moravského. A my, zvědévše, ihned zase táhli jsme naň; a on nesměl s námi boje vzieti, utáhl před námi k Znojmu a tu opět u města okopal se. Vědomoť jest také, když bylo u Vilémova, směl-liť se jest s námi bojem potkati. Ale vida svú nůzi, nám se vysliboval, že jako z rukú našich na jeho sliby pustili jsme jeho i s vojskem jeho. Potom nám nic nezdržel, což nám slíbil. Ale toť jest věc vědomá, že on utiekal před osvieceným Jindřichem, synem a kniežetem našim milým, a před vojskem našim, od Hradiště až do Uherského Brodu i za Uherský Brod.

Píšeť on, pán váš, i jiné věci křivé, nás neprávě uštípue, ješto se nám nezdá nynie na to jemu odpoviedati, ale listu toho, kterýž on poslal jest, dobře chovati káži. A doufáme pánu bohu, že toho dočkáme, že časem svým k němu o to mluvíti budem, že nám to bude opravovati. A vás žádáme, abyšte v paměti měli, že ne námi, ale jím, pánem vašim, dějí se záhuby a taková bezprávie nevinným proti bohu a právu a proti všem vysokým závazkóm a přiezniem, kteréž mezi námi neporušitedlně měly státi a trvati.

Dán na poli u Kunovic, v pondělí po svatém Jakubu Velikém, apoštolu božiem, království našeho léta třináctého.

Ad mandatum domini Regis.

Urozeným, statečným a slovutným,
Mikulášovi Čuprovi z Monosle,
vévodě sedmihradskému,
i jiným pánóm a rytieřstvu,
dobrým lidem v vojště pána vašeho.

1 vědomo známo – 2 lítost majíce... záhub litujíce, že dochází k... záhubám –
6 kusuov článků; bitvy osobnie souboje – 8 rady rádcové – 9 přiepis opis
14 nesmie neodvažuje se – 16 křivě a neprávě nepravdivě a nespravedlivě –

22 *píše se králem českým*: Matyáš se dal 3. května 1469 v Olomouci od panské jednoty prohlásit zvoleným králem českým a hned pak jmenoval nejvyšší úředníky, takže byli dvojí, Jiřího a Matyášovi

24 *dobrym lidem šlechticům; svědomo* známo – 25 *nebĕhali ani postupovali* sme neutíkali jsme ani jsme neustupovali – 27 *a my naň žádnĕ péĕe nemĕli* a my jsme se o něho nijak nestarali – 28 *chtĕiec boj s nĕm vziĕti* chtěje se s ním utkat v boji – 29 *u Lavy*: na řece Dyji poblíž Znojma v dubnu 1468; *okopav a opletl se*: mínĕno opevnĕné ležení, které dal Matyáš zříditi – 33 *utáhl* ustoupil – 34 *u Vilĕmova*: u Vilĕmova v Železných horách byl Matyáš v únoru 1469 zaskoĕen se vším vojskem a uzavřel 27. února v Úhrovĕ ústní smlouvu – 35 *se vysliboval* sliby se vykroutil – 36 *nezdržel* nedodržel – 37 *utiekal*: tj. ke konci října a na začátku listopadu 1469

40 *křivĕ* nepravdivĕ, lživĕ; *nás nepravĕ* uštípuje nás nepravdivĕ pomlouvaje – 43 *o to* o tom; *opravovati* uvádĕt na pravou míru – 47 *u Kunovic*: jižně od Uherského Hradištĕ; *v pondĕlí po svatĕm Jakubu...*: 30. července (1470) – 49 *Ad mandatum domini Regis* na rozkaz pana krále – 50 *Mikulášovi Čuprovi z Monosle*: sedmihradský vévoda Csopor z Monoszló

(LIST PROKOPA Z RABŠTEJNA
OLDŘICHOVI Z ROŽMBERKA)

Důvěrný list Prokopa z Rabštejna, ĕlena poselstva ĕeských katolíků k papeži Eugeniovi IV. počátkem r. 1447, podává zprávu o jednáních u papežského dvora z opaĕného politického hlediska než relace, kterou o své cestĕ do Říma podalo utrakvistické poselstvo (srov. zde na s. 240n.). List je zajímavý i tím, jak ĕlen královské kanceláře a diplomatický zástupce krále Fridricha III., Prokop z Rabštejna, prokládá ĕeský text latinskými vsuvkami nejen při doslovných citacích toho, co on sám i jiní při jednání v Římĕ řekli, ale i na jiných místech; ukazuje to, že latinská stylistika byla pisateli zřĕjmĕ bližší než ĕeská a že tedy dodal listu makaronský ráz patrnĕ z pohodlnosti.

Urozený pane milý!

Přijeli sme sem do Říma všichni poslovĕ spolu v sobotu post Epifaniám. Tu proti nám před Řím vyjelo mnoho prelátův, biskupův i jiných na ĕĕkolik set koní a provodili nás s trubaĕi až do hospody naše, kdež mnĕ
5 a mistru Eneášovi dána, a potom jiní poslovĕ od korfurštův a jiných kniežat jeli do svých hospod. A potom dáno nám slyšenie v středu. A tu papež sám byl a collegium cardinalium a velmi ochotně se k nám mĕl, i preláti. Potom do naše hospody slal, nás vítaje, a potom i poctu nám poslal, víno, kapúny, konfekty, obrok, sviece, že nám to až do sie chvíle trvalo. Potom
10 ihned se velmi roznemohl a ležel trudně.

Potom snad po dvů nedĕlí dal nám audienciam privatam; a byli sme před ním, an na loži leží, a tu sme s ním mluvili. Takĕ sem Tvů milost před ním recommandoval, co sem najlĕp mohl, že Tvá milost vdy Jeho svatosti byl syn poslušný a římského kostela a žes nikdy od poslušenství
15 a od jednoty neodstúpil a že tvů pilností království ĕeskĕ in eius obediencia zůstalo a že nynie toto léto, bych Tvĕ milosti byl nemĕl, že by ta dekla-

racie z Čech nebyla se stala. A kterak sem já veliké nebezpečnosti pro to měl, a v těch všech že žádný mne nehájil a nesvobodil, jedno Tvá milost. Tu cardinalis sancti Angeli, ještě při tom byl, mnoho dobrého o Tvé milosti
 20 pravil a heroltoval před ním. Jeho svatost řekl: „Multa bona audivi de illo domino et benedictus sit! Tempore suo cogitabo, quod ipse non frustra pro nobis et pro hac Sancta sede laboraverit. Et domine Procopi, multum debetis sibi ex parte nostri ante omnia regraciaril!“ Milý pane, buoh vie, coť sem mohl, i tu i před kardinály, vdyť o tobě heroltuji, a co mohu najlepšieho, pravím. A by mi co byl zvláštnieho poručil, rád bych také učinil; ale
 25 poněvažs mi nic nepsal, nevěděl sem lepšího učiniti, nežli vos recommendare Sanctitati Sue et devocionem et reverenciam ad Ipsius Sanctitatem vestram referre. Ale bojím se pohřechu, žeť nám na všaký den umře. Umře-liť, tehdy musíme my zde zóstatí při volení nového, jakož kardináli s námi o to mluvie. A já snad musím miesto césařovo zde držeti et observare
 30 conclave, a když by měl korunován býti, kón pod ním vésti, jakož Tvá milost vie. Neb mluvili s námi kardinálové někteří, abychom pro nic neodjížděli a abychom conclave drželi, ještě to úřad césařóv jest. Řekli sme: „Milí páni, nos non possumus aliquid defendere conclave.“ Dixerunt: „Nos bene scimus; sed si aliquam violenciam vellent nobis in electione pontificis Romani inferre, tunc vos essetis testes illius violencie. Quod tamen non speramus, quia Romani sunt ita nobiscum concordēs, quod non speramus, quod aliquis sit ita potens, quod inferat nobis violenciam.“

Také král nápuľský aneb aragonský leží dobře 7 neděl jedno čtyři míle
 40 od Říma, slóve Tudertum, má snad 5 neb 6 tisíce a chtěl rád korunován býti na sicilské království. Papež nechtěl, protože král Reynat má lepší právo k tomu, ještě tento vyhnal ho odtud. A ten čeká smrti papežovy a rozomiem, že by rád po své vůli měl papeže. Ale neučini tomu nic, neb Římené velmi naň nevražejí a pravie kardinálóm, aby péče neměli; by měl
 45 na 20 tisíc, truc mu, by na ně směl pohleděti. A tak tomu rozomiem, že nemóž býti tak zlé, by k něčemu se nehodilo. By toho krále tu nebylo, strach, by kardináli nebyli rozděleni in electione, quia magna parcialitas inter eos. Ale tohoto se bojiece bohda spieše svorni budů.

Buď pak ktož buď nový papež, mám velikú známost s kardinály a od
 50 mnohých přezen velikú; také seznámím se s novým a Tvú milost také recommendabo. Váš de Krapanica velikú k papežství nádeji má, velmi dobrý člověk a múdrý; a mnoho sme o vás spolu mluvili. Bychť byl chtěl neřku prositi, ale jedno svoliti, bylť by mě ihned učinili arcibiskupem. Sed ego nolui bonis respectibus, to jistě rač věděti. Potom cum Dignitate Vestra
 55 conferam. Nebyloť jest dosti na jednom mluvení, ale byloť jest toho mnoho. Má Tvá milost velikého přetele na kardinálu Bononiensi a na kardinálu s. Angeli. Jáť nemním, byť se to brzo přihodilo ani otcí vašemu, aby spolu dva kardinály měl u sebe u oběda jako loni Tvá milost.

Pak kterak sme deklarací učinili, toho mi nenie třeba psáti. Martin
60 a kněz Jan zpravie, neb jsú viděli. Prvé sme učinili deklarací a obediencí
samému papeži, an na loži leží, a kardináli stáli okolo a my klečeli všichni
okolo lože. Potom vyšli sme ad consistorium publicum s kardinály a s pre-
láty, ano lidí na 6 tisíc. Tu čteny listy všecky, králův, váš panský i jiní.
A takto sme řekli: „Reverendissimi patres! Serenissimus et invictissimus
65 dominus cesar augustus, d. Fredericus, facit, restituit et prestat omnem
obedienciam, reverenciam et honorem sanctissimo in Christo patri et
domino nostro, d. Eugenio, pape IV^{to}, et huic sancte Romane et aposto-
lice Sedi, concurrente secum inclito regno Bohemie ac ceteris principibus
70 electoribus et aliis principibus ecclesiasticis et secularibus, recognoscendo
prefatum dominum Eugenium verum, unicum et indubitatum summum
pontificem et successorem beati Petri apostoli, prout hoc idem prefatus
dominus Romanorum imperator et rex sua patenti litera profitetur.“ A tu
dali sme ten list s majestátem, jakož kněz Jan přepis jeho má. A když ten
přečten jedním arcibiskupem, tehdy ihned váš list týž arcibiskup četl,
75 a potom kapitolní a jiní ukázáni, universitatis a z Plzenska a jiní. Ale že
se k večeru chýlilo a poslovů mnoho bylo, doktorův a prelátův, od korferstův
a arcibiskupův, proto nečtení jiní listové, aby tito poslové, naši tovaryšé,
mohli svá poslušenství od svých pánův učiniti. A tak se dalo až do večera.
A když se dokonalo, tehdy ihned u sv. Petra počeli zvoniti u veliké zvony
80 a po všem Římu celú noc zvonili, ohně pálili, po všech ulicích trúbili,
z pušek bili, jakož toho zde obyčej mají. A všichni kardinálové volali,
děkovali, nejvíce nám Čechům.

Nazajtrě celý den světili, potom processio veliká byla ad sanctum
Johannem Lateranensem, a tu všichni kardinálové a prelátové byli a my
85 poslové také. Tu byla mše krásná de Sancto Spiritu a jeden kardinál mši
slúžil. A potom kázanie krásné a všem děkováno tu, nejprv králi a potom
jiným, jakož vše kněz Jan a Martin viděli. A nám poslům také tu na kázání
děkovali. Také trírskému a kolínskému králova milost uprosil milost resti-
tucionis, tak aby nejprvé obediencí učinili, jakož toho bullu také máme.

90 Protož, milý pane, neželej své pečeti přivěšení, neb z toho čest velikú
jsi měl, když tvé méno tu ohlášeno a pečet, ješto cti vrch jest, ač koli
druzí pňové a tetřevi u nás pravili, že by veliká nečest a hanba zemi byla.
A coť sem já měl o to tam utrhanie, posměchův a nebezpečnosti! Ale měl
sem zde za to dosti dieky, cti a chvály, bohu milému a svatému Petru
95 děkuje. Neb buoh to vie, pro žádnú jinú věc než pro buoh a pro spravedlnost
a svého pána kázáním vedl sem to, což sem najlíp uměl, ne pro arcibiskup-
ství, jakož sú na mě smluvili. Co pak potom bude, má to buoh v své moci.
Také rač věděti, že mnozí se mnú velicí o to mluvili, proč za toho člověka
prosíte et facitis talem simulacionem, petitis et velletis non exaudiri. Mala
100 est illa simulacio, que inducit periculum animarum. – Jáť sem vymluvil,

jakž sem uměl, et dixi: „Katholici non faciunt alia occasione et signanter d. de Rosis, nisi quia sciunt, et non dubitant, quod hec sancta Sedes ita religiosa et prudens est, que scit dare petentibus ea, que proficua et fidei catholicae edificativa sunt.“ Potom mi něco řekli, quod non licet ad presens
105 scribere, a to maximum.

Mnoho zde divných věcí vidím a vdy Tvé milosti to vinšuji, ale pro dalekost nelze donést. Uprosil sem bratru svému knězi probostvie lito-
měrické. Prosím Tvé milosti, rač jemu raden býti a pomocen; a k tomu
110 dispensací, že móż všelikaké obroky držeti světské! A to probostvie, ač
koli de jure patronatus regis jest, ale že fatalia transiverunt, že nepodal
žádný královým jménem, spadlo ad Sedem apostolicam. Jiných novin všech
kněz Jan a Martin Tvú milost zpraví.

Datum Rome dominica Esto michi, anno etc. XLVII.

Prokop

115 Urozenému pánu,
panu Oldřich z Rosenberga,
pánu mému přeznivému.

2 *post Epifaniam* (lat.) po Třech králích, tj. 7. ledna – 4 *provoditi* doprovázeli – 5 *mistru Eneášovi*: Eneáš Silvius Piccolomini, pozd. papež Pius II.; *od korfurštův* od kurfiřtů, tj. knížat, kteří volili římského krále – 6 *v středu*: tj. 11. ledna; *papež*: Eugenius IV. († 23. února 1447) – 7 *collegium cardinalium* (lat.) sbor kardinálů – 8 *slal* poslal – 9 *konfekty* sladkosti; *do sie chvíle* do této chvíle, dosud; *trvalo* stačilo, vydrželo

11 *audienciam privatam* soukromou audienci, slyšení – 13 *sem recommandoval* doporučil, doporučoval jsem; *vdy* vždy – 14 *kostela* církve – 15 *od jednoty*: Rabštejn zdůrazňuje snahy o udržení jednoty církve, tj. aby čeští utrakvisté podléhali římskému papeži; *in eius obediencia* v jeho poslušnosti – 16 *deklaracie* prohlášení – 17 *nebezpečnosti* nebezpečí – 18 *nesvobodil* nezaručoval bezpečnost; *jedno* jen, pouze – 19 *cardinalis sancti Angeli* kardinál (kostela) sv. Anděla, tj. Jan Karvajal (srov. zde na s. 243); *ješto* který – 20 *heroltoval* rozhlašoval chválu, mluvil uznale – 20-23: Mnoho dobrého jsem slyšel o onom pánovi a budiž požehnán! Ve vhodný čas uvážím, aby se sám marně pro nás a pro tuto svatou Stolicí nenamáhal. A vy, pane Prokope, musíte mu především za nás hodně poděkovat – 25 *a by mi co byl...* poručil a kdybys mi byl něco svěřil – 26 *poněvažs* poněvadž jsi; *vos recommendare...*: doporučiti vás Jeho Svatosti a oznámiti vaši oddanost a úctu Jeho Svatosti – 28 *na všaký den umře* každého dne může zemřít – 30 *o to mluvie* o tom mluví; *observare conclave*: chrániti, střežiti konklave, tj. uzavřené prostory, v nichž se shromažďují kardinálové při volbě papeže – 32 *pro nic* za žádných okolností – 34 *nos non possumus...*: my nikterak nemůžeme obrániti konklave. Řekli: „To my dobře víme; avšak kdyby nám chtěli Římané učiniti nějaké násilí při volbě papeže římského, tu vy byste byli svědky toho násilí. Ale to neočekáváme, protože Římané jsou s námi tak zajedno, že nepředpokládáme, že by byl někdo tak mocný, aby nám učinil násilí“

39 *král nápuľský* král neapolský, Alfons V. (1416-1458) – 40 *Tudertum*: Todí (jižně od Perugia) – 41 *Reynat*: René z Anjou, král sicilský – 42 *ješto tento vyhnal ho* jehož tento vyhnal – 44 *aby pèche neměli* aby nedbali – 44-45 *by měl...*, *truc mu*, by

na ně směl pohledět! kdyby měl..., přece však by se nesměl odvážit na ně pohledět – 47 *in electione*...: při volbě, neboť je mezi nimi veliká roztrůstěnost

51 *recommendabo* budu doporučovat; *de Krapanica*: kardinál Dominik Capranica – 53-54 *sed ego*...: ale já jsem nechtěl z dobrých ohledů; *cum Dignitate*...: s Tvou Urozeností o tom pojednám – 56 *na kardinálu Bononiensi* v kardinálu boloňském; byl jím Tomáš Parentucelli a byl 6. března 1447 zvolen papežem (Mikuláš V.) – 57 *byť se...* přihodilo že by se přihodilo – 58 *jako loni Tvá milost*: při jednání s nimi ve Vídni na jaře 1446

59 *Martin a kněz Jan*: Jan, farář soběslavský, a nejspíše Martínek z Bavorova, jenž byl za pana Oldřicha v Itálii již r. 1431; oba důvěrní diplomaté, které Oldřich neváhal poslat do Říma a jejichž služeb i jindy užíval – 60 *deklaraci a obedienci* prohlášení a poslušnost – 62 *ad consistorium publicum* do obecné schůze – 64-67 *Reverendissimi*...: Otcové nejctihodnější! Nejjasnější a nejnepřemožitelnější pán, vznešený císař, pan Fridrich, činí, obnovuje a vzdává veškerou poslušnost, úctu i čest nejsvětějšímu otci v Kristu a pánu našemu, panu papeži Eugeniovi Čtvrtému a této Svaté stolici římské a apoštolské, a spolu s ním jde slavné království České a ostatní kurfiřti a jiná knížata, duchovní i světská, uznávající řečeného pana Eugenia za pravého, jediného a nepochybného papeže i nástupce sv. Petra apoštola, jakož toto týž svrchuřečený pán, císař římský i král, svým otevřeným listem vyznává – 75 *kapitolní*: list pražské kapituly; *universitatis*: list pražské university – 78 *svá poslušnostie od svých pánův učiniti* tlumočiti od svých pánů jejich ujištění o poslušnosti – 81 *z pušek bili z děl stříleli*

83-84 *processio*... *ad sanctum Johannem Lateranensem*: procesí... k sv. Janu Lateránskému – 85 *mše*... *de Sancto Spiritu* mše o Duchu svatém (tj. slavná děkovaná mše) – 88 *trířskému a kolínskému*: arcibiskup trevírský Jakub ze Sirku a kolínský Dětrich z Moersu; *restitutionis* znovudosazení, obnovení – 89 *aby obedienci učinili* aby složili slib poslušnosti, aby se zavázali k poslušnosti (slavnostně, veřejně)

91 *cti vrch* nejvyšší čest, pocta – 92 *přové a telřevi*: hanlivé označení pro stranu Jiřího z Poděbrad – 96 *kázáním z příkazu* – 97 *sú na mě smluvili* namluvili o mně, pomluvili mne – 98 *za toho člověka*: za Jana Rokycanu; za jeho potvrzení za arcibiskupa se čeští katolíci veřejně spolu se zemským sněmem přimlouvali, ale soukromými listy před ním v Římě varovali – 99-101 *et facitis*...: a tak pokrytecky jednáte; žádáte, ale chcete, abyste nebyli vyslyšeni; špatné je takové pokrytectví, jež uvádí duše v nebezpečí – 101-104 *et dixi*...: a řekl jsem: Katolíci, a zvláště pan z Rožmberka, činí tak jen za předpokladu, že vědí a nepochybuji, že tato Svatá stolice je natolik nábožná a prozíravá, že dovede žádajícím dát to, co je církvi prospěšné a vzdělavatelné – 104-105 *quod non licet*...: co nelze v tuto chvíli psát, a to velmi důležité

106 *vdy*... *vinšuji* neustále, přece přeji – 107 *knězi*: Jindřichovi z Rabštejna – 108 *raden* nápomocen radou – 109 *dispensaci* zvláštní povolení, výhradu; *obroky* kněžské úřady a důchody – 110 *de iure patronatus regis* jest podle práva patří ke královskému patronátu; *ale že fatalia transiverunt* ale že nastaly převratné události; *nepodal* nenavrhoval (kandidáta) – 111 *spadlo ad Sedem apostolicam* spadlo (jako odúmrtí) na Stolicí papežskou – 113: Dáno v Římě na neděli masopustní roku atd. 47 (tj. 19. února 1447)

(LIST CTIBORA TOVAČOVSKÉHO Z CIMBURKA
TASOVI Z BOSKOVIC)

Moravský zemský hejtman Ctibor Tovačovský z Cimburka (viz o něm zde na s. 351) vedl v červnu a červenci 1467 nepřátelskou korespondenci s olomouckým biskupem Tasem z Boskovic (1446-1482; biskupem od r. 1459), předním reprezentantem římské strany, zprvu přívržencem, ale pak vážným odpůrcem krále Jiřího na Moravě. Korespondence je příznačná pro střetání dvou politických koncepcí v českých vnitropolitických sporech i pro argumenty, jichž obě strany užívaly.

V prvním z dochovaných listů opovídá Ctibor biskupu Tasovi nepřátelství pro jeho politické intriky proti králi Jiřímu a utrakvistické straně. Řečnický koncipo-
vaný list argumentuje proti Tasovi četnými narážkami na evangelijní morální pří-
kazy. Biskup Tas se v odpovědi brání proti nařčení, že je královým nepřítelem,
přiznává se ke katolické politice a otevřeně prohlašuje, že jeho cílem je dovést
Jiřího k poslušnosti vůči papeži. List obsahuje i stížnosti na škody, které utrpělo
olomoucké biskupství na svých statcích od utrakvistické šlechty. Výslovně biskup
zdůrazňuje, že píše Ctiborovi „bez Pisma“, tj. bez biblických citátů, a sugeruje
tímto poukazem dojem, že se Ctibor uchýlil k biblickým narážkám z nedostatku
věcných námitek. V dochované replice, kterou otiskujeme, Ctibor přizpůsobuje
stylizaci svého listu Tasovi, opouští biblickou argumentaci a vyostřuje list v ote-
vřený útok proti biskupovi. Významným stylistickým prostředkem, nahrazujícím
prvky biblické, stávají se v tomto listu lidová přísloví a úsloví.

Duostojný etc. Ode mne Stibora etc.

Psání tvému, kteréž na list můj odpisuješ, přečet, v něm sem srozoměl,
že ne všekoť ode mne příjemno jest, jakož sem i prvé toho dotekl, že se
snad z něčeho hněvati budeš. Již se v skutku nalézáš, neb mne v nedostateč-
ných smyslech nesmyslného nazýváš a na jiného než na se chovati toho velíš
a s svým statkem, ale ne se ctí váleti velíš. Jáť s tvů ctí neválém ani váleť
chci, jedne ty sám s ní neválej! V tomť já se znám, žeť v rozumiech malý
sem a v učení nedospělý. Ale divno mi to, že ty v učení, v múdrostech
chceš dospělý slúti, tak ostře kážeš hlúpost mú. Ješto mi se zdá, že by pod
někakým přikrytím měl mi kázen dáti, abych tak na javo své hlúposti do
sebe nevěděl, než něčeho múdřejšíeho do sebe se domněl. Ale poněvadž
mne sobě tak nesmyslného béřeš, chci to k sobě přijieti příslovie, že „blázen
a dietě najspieš pravdu povie“. Snad sem něco pravdy napsal a tiem sem
za nemúdrého položen, neb lidé najspieš se o pravdu hněvají i jiných
dotýkají.

Kus ten, kterýž píšeš, že což činiš, zes k tomu přinucen velikým bez-
právím, a druhý, by tebe poslucháno bylo, a ne Rokycana a někoho k tomu,
že by nikdy vlast naše v své krvi se nekochala, ta oba kusy podobna jsta
k sobě, protož se na oba krátce odpověď dává:

By biskupa vratislavského a biskupa olomúského, pana Zdeňka z
Šternberka a jiných k tomu nebylo pomocníkuov vašich a nešlechetných
měšť pozdvihnutí, nikdy by v zemi naší tak z slavného pokoje zrušení

- a takových búrek nebylo a krve lidské tolik prolito. Neb vieš, kněže, že miesto tvé podlé najmilostivějšieho krále, pána našeho, vždycky jest bylo,
- 25 ale ne Rokycana; a na tě podání najprvé všech rad žádost královny milosti. Vy i já i jiní sme slyšali, že Jeho milosti napomínanie i prosba k tomu byla jest, abyšte při Jeho jasnosti stále stáli, radili i pomáhali k pokoji i k řádu, k jednotě slavného královstvie Českého a koruny té. A tak šíře řeči byly sú, ješto je pamatovati muožeš. Protož toho ukrátím.
- 30 I tu sám rozuměti muožeš, jest-li tu svá vuole, kdež se žádá rady, pomoci k řádu a k pokoji. A což skrze Jeho milost napraveno by býti mělo k dobrému, v tom hotový jsa dal se vždy najíti. I ve všech nelibých příhodách Jeho milost tě za prvnioho ubrmana jest vydávala. I zdá se mi, že z těch kusov bezpotřebné sobě ku pomoci běřete, v neposluchaní vašem
- 35 křivě pána mého i svého dotýkáte. Neb sami ste rozuměli, i já což dnes rozuměti mohu, že Králova milost, pán náš i váš, najmenšieho uposlúchal by, kto by Jeho milosti k dobrému a k rozšíření té koruny radil. Ale bojím se, by se v lyčka uvázati dal pro dobré od vás, v horšie by mu to obráceno bylo.
- 40 Také píšeš, že diel bezprávím k tomu přinucen, pro zbožie své. Co tvého jest zkaženo okolo Černé Hory, nic neviem; a neviem, co jiného máš k tomu než pleš. Než biskupstvie olomúcké jest krále českého, pána mého. A ty, jsa kaplan jeho, proč jej křivě viníš, jeda a pije jeho jako kaplan a man přísežný, proč se protiviti smieš? Ale v pravdě jest to, že což ste vy
- 45 učinili, to na jiné cpáte a výmluvu najdete k svým zchytralým šibalstvóm. I líbilo se vám nepokoj mieti: ten máte, neb oň stojíte. Neb v listu svém nikdiež mierně k pokoji nedotýčeš, než vždy k válce a k dobytí zase statkův vašich a zbavenie nás našich jednati mieniš. Jakýž koláč napečete, takýž sniete!
- 50 Víc pokládáš povinnost svú velikú, kterúz si pánu bohu napřed a papeži přísahami vysokými zavázán, že podlé vuole papežské mieti musíš. Chválím to, což bys podlé vuole božie měl, neb buoh dobrému chce. A neviem co chváliti o papeži, neb jeho dobrých skutkuov nevidím ani o nich slyším. Než víc z jeho listuov slyším lživých hanění, kleteb a k válce
- 55 a k krve prolévání ponúkание nežli čeho dobrého. I poslúcháš-li ho v tom zlém, neumiem toho chváliti. Neb on znamenie kříže svatého, kterýmž sme my vykúpeni k pokoji věčnému, k mordóm poživati velí. A kohož z Čechuov neb z Moravčicuov zabijí, rozhřešenie dává a hřiechov prázdny činí, jako dietě po křtu očistěné. I zdá mi se podlé boha, že by to poslušenstvie
- 60 zavrci měl. Neb vieš, že žádný svatý za dobrého jest neumučen, než každý jest zlým nazván. Hodnějie bylo v tom neposlušnu býti, nežli v tom, žes se protivil jeho nadání, když školy v novosti stavěli jsú pro chudé žáky k chvále bohu. A víc ve zlém chceš poslušen býti nežli v dobrém. Ó hada starého srdce! Ó křivá a falešná výmluva, že smieš se tiem lidem vymlúvati

65 a to široce rosievati, co před bohem i lidmi pevné nenie, jedno zchytralost řeči a křivé při k ozdobě! Zahyň to s tebú, ta pravda na tvú hlavu, neumiemť jie chváliti, jakož píšeš, neb tvá pře práva nenie! Než praváf jest, kterúžf sem psal a piši. Snadnáť jest psáti i mluviti, neb se v skutku nalézti muož!

Též i o mistru Rokycanu rozumiem, že od vás jest zlým nazván, že na
70 svém kázani vysoce se velí bohu modliti a prositi za mír a za pokoj, a boha poslúchati viac nežli stvořenie jeho, mrzkého, prokletého, jenž sobě moc božskú připisuje a nešlechtnost miluje najohavnějších hřiechuov. A že od toho lidi odvodí, aby modloslužebenstvie nedáli, daleko jeho! Neřád, kterýž ty píšeš býti, jest podobnější k svatým následování nežli váš řád, kterýž
75 vy vedete, svatokupčiec, prodávajíc, kuběnářstvie, mordy a nátisky chudým lidem. A by též činil a k témuž ponúkal, snad by od vás dobrým nazván byl.

Také zahyň to od pána mého i tvého, tak jasné krve kniežecie i vždy ctného krále, takové poslušenstvie, kteréž ty vedeš, toho krvotokého
80 papeže, by tak slavný král skrze jeho rozvazky, ne mocné, ale falešné, dosti nečinil a taký prolévač krve lidské, žhář, lúpežník a lhář měl býti! A jsú řeči to od tebe vymyšlené lži, by Jeho jasnost královská kterým slibóm svým a přísahám dosti nečinil. Aniž ten člověk jest, by to směl řeči a dovoditi v pravdě. Pakli ty kterého vieš, pověz jej nám! Uslyšíť odpověď
85 miestnú, ode mne i od jiných! A sám, uptaje se lépe, potom pravdu piš o pániech svých!

Ne protoť piši, chtě se s tebú sváriti a v nelibost vjíti, ale proto, aby se poznal, cos, žes kněz z řádu pánov Boskovských a duostojenstvím a zbožím velikým od Jeho milosti jsi obdařen. I želejie mi jest toho skutku
90 do tebe, žes mi v přiezni, viac než od jiného. A na čems při zavěsil, aby to seznal, že na lži mylné a na posměchu lidském a na falešných, křivých troštech! Protož se nehněvaj, že chváliti nemohu tvého bláznovstvie, kteréž vedeš k potupě urození svému, ochraňuje, omlúvaje i ctě lidi zlé i s nimi kvase! Ktož se s smolú obierá, rád se zčerní i jí zmaže, až potom i smrdí.
95 Varuj se té smoly a smradu a smyj za času, ač muožeš! Neb všeka tvá vymyšlená zchytralá omluva nespomuož! Aniž toho ohně v luoně vašem schovati muožete, který ste zažhli, by vás nespálil a na jevo okázán nebyl. Aniž barva vaše tak misterná jest, by to smazala, co ste zašpinili. Co ste na ložiech šeptali, v uliciech volají.

100 Psals na konci, ač mi bez písma píšeš, že darmo svého nedáš. I nedivím se, že mi z písma nepíšeš, nebo podlé písma nečiníš ani živ jsi. Protož rozumiem, že se jím stydiš a o něm nerád slyšíš. Bez zákonu jste živi a bez zákonu zhynete! A neviem, jaks mi bez písma psal, leč formu máš, že listy na formu tepeš. A což já se panem Dobešem v těch mierách s tovaryšem svým počínati budu, že ty za tiem bohu slúžiti chceš. Ufám bohu, shledám-li se s ním
105 kde, že s ním též počínati budu, že s ním též jednati budu jako u Pač-

kova s lidmi biskupa niského a žeť pán všemohúci týž div ukáže pro vaši
krivdu, jako jest tu ukázal. A věř mi, kněže biskupe, žeť na to hotových
chovati nemiením, bych vaše platiti a u vás kupovati chtěl. A ufám bohu,
110 že tvým a o tvém bez kupovanie živ budu za dlúhé časy. A nebude-li mi se
zdáti záživno z rosola, ale udělám s kořením, žeť vám bohda peprno býti
musí.

A na konci pišeš, kněže biskupe, ktož Jeho milosti královské k té
válce radil, odpusť mu buoh, že ty tú krví vinen nejsi. Zdá mi se, žes se zle
115 umyl s Pilátem spolu a žeť jsú se skrže to ruce osypaly, žeť příškrvna zuo-
stala, anebs zle ubruscem setřel. Jáť za to pána boha prosím, aby těm
všem čert hlavu strhl, kteří jsú kriví přísazníci a kriví slíbce nad pány
svými, aby dobří a věrní zuostanúc v pokoji přebývati mohli.

Dán v Přerově, v sobotu po svatém Prokopě.

1 etc. atd. – 3 *jakož sem i prvé toho dotekl* jak jsem i dříve to uvedl, zmínil se o
tom – 4 *se v skutku nalézá* je tomu opravdu tak – 5 *v smyslech* v rozumech, v důvo-
dech; *na jiného než na se chovati* toho mysleti si to o jiném než o tobě, vztahovati to
na jiného než na tebe – 6 *váleti* válčiti, bojovati – 10 *pod někakým přikrytím* ne tak
naplno, taktněji; *kázen* pokárání, napomenutí; *na javo* veřejně, okatě – 12 *mne sobě*
tak nesmyslného běže pokládáš mě, vydáváš mě za tak nechápavého; *k sobě přijieti*
vztáhnout na sebe – 14 *jiných dotýkají* jiných se dotýkají (pomluvami), jiné napadají

16 kus článek, část – 18 *podobna jsta k sobě* (duál) jsou si podobny – 20 *biskupa*
vratislavského: Jošta z Rožmberka – 22 *pozdvihnutí* povstání, vzpoury; *zrušenje*
(m. *vzrušenje*) vyrušení – 25 *na tě podání* nejprve všech rad žádost královny milosti
na tebe si král přál vznášet nejdříve všechny dotazy o radu, s tebou se král chtěl
nejdříve o všem radit – 30 *svá vuole* svévole, nedbání na druhé – 33 *za ubrmána* za
smířčího soudce, za rozhodčího – 36 *uposlúchal by* poslechl by – 38 *by se v lyčka*
uvázati dal i kdyby hlavu do oprátky strčil (tj. aby se vám zavděčil)

40 díl dílem, částečně – 41 *okolo Černé Hory*: hrad u Blanska, podle něhož byli
páni z Boskovic nazýváni Černoohorští – 42 *pleš* kněžskou tonzuru, odznak kněžské
důstojnosti – 45 *cpáte* cpete, strkáte, svádíte – 47 *nikdiež mierně k pokoji* nedotýčeš
nikde (nikterak) smírně o pokoji se nezmiňuješ; zase zpět

50 *viec pokládáš povinnost* dále uvádíš povinnost, mluvíš o povinnosti – 51 *mle-
ti* počínati si, jednati – 52 *a neviem* ale nevím – 57 *k mordóm požívatí* k vraždění
užívati – 58 *hřiechov prázdny činí* zbavuje hříchů – 60 *za dobrého jest* neumučen ne-
byl umučen proto, že byl považován za dobrého – 61 *hodnějie* správnější, vhod-
nější – 62 *nadání* nadaci, tj. výnosu o hmotném zabezpečení; *školy v novosti* nové
školy; v Olomouci byl dlouhý spor o školu u fary sv. Mořice mezi městem a ka-
pitulou. Kapitule potvrdil právo na školu král Ladislav Pohrobek r. 1457 (na žá-
dost biskupa Bohuše ze Zvole); papež naopak potvrdil ji městu r. 1465. Opako-
valo se to znovu za krále Matyáše r. 1473; spor byl ukončen až r. 1565, kdy pa-
pežská bula potvrdila městu právo ustanovovat na škole rektory (tj. správce)

71 *stvoření jeho*: tj. papeže – 73 *aby nedáli* aby nedělali – 75 *kuběnářstvie* děv-
kařství, nedodržování celibátu; *nátisky* utiskování, násilí

79 *krvotokého* krvelačného, krvežíznivého – 80 *skrže jeho rozvazky* jeho rozhod-
nutími (zde zřejmě míněn papežský odsudek krále Jiřího, zprošťující jeho poddané
poslušnosti); *by dosti nečinil* že by neplnil, nedostál – 83 *dovoditi* dokazovati, zdů-
vodňovati – 85 *miestnú* přiměřenou, náležitou; *uptaje se* až se vyptáš

87 *v nelibost vjíti* znepráteliti se – 88 *aby se poznal, cos* abys poznal, uvědomil si, co jsi; z řádu z rodu – 89 *želejie mi jest* víc želim, víc mě mrzí – 90 *žes mi v přiezni* že jsi můj příbuzný; na čems při zavěsil oč opíráš, na čem jsi založil při – 92 *na troštech* na nadějích – 94 *kvase* hoduje – 95 *za času* zavčas; ač jestliže – 97 *by na jevo* okázán nebyl aby se nevyjevil, aby nevyšel najevo – 98 *misterná* dokonala

100 *bez písma* bez biblických citátů (užitých jako argumentace) – 102 *že se jím stydíš* že se za ně stydíš – 103 *formu máš, že listy na formu tepeš*: Ctibor tak vyjadřuje své opovržení k nevýrazným, podle dobových formulářů psaným šablonovitým listům Tasovým; Ctiborovy listy jsou naopak plny ostrého vtípu, polemické pohotovosti, přísloví a jadrné mluvy – 104 *se panem Dobešem*: s Dobešem z Boskovic; v těch mierách za těchto okolností – 106 *jako u Pačkova*: u Pačkova (ve Slezsku) v červnu r. 1467 porazil Ctibor Tovačovský vojsko vratislavského biskupa Jošta z Rožmberka – 107 *biskupa niského*: vratislavského biskupa Jošta z Rožmberka – 108 *na to hotových chovatí nemiením* k tomu peníze schovávat nehodlám – 109 *bych vaše platiti...* chtěl abych vaše platil; narážka na hojnou kořist u Pačkova – 111 *záživno z rosola* chutné naložené v rosolu; replika na pohrůžku Tasovu (založenou na slovní hříčce), že si pan Ctibor při svém počínání vyláme zuby

115 *příškrvna* poskrvna – 116 *ubruscem* ručníkem – 117 *křiví slibce nad pány* svými kdo nedodržují sliby dané svým pánům – 118 *dobří* urození – 119 *v sobotu* po svatém Prokopě: 11. července (r. 1467)

SOUKROMÁ KORESPONDENCE

(PŘÍMLUVA JANA JISKRY Z BRANDÝSA
U DOMAŽLICKÝCH)

Múdrým a opatrným pánóm purgmistru a konšelóm města Domažlic, přátelóm milým.

Službu svú vzkazuji, múdří a opatrní páni a přítelé milí!

Vznesl jest na mě služebník muoj Zigmund Lapka a zpravuje mě,
5 kterak by byl sestry své a děti nebožce Seidlových poručník najvyšší, a zpraven jest, že by sestře jeho i těm sirotkóm statek jejich dědičný odjat byl. I žádal mě jest, abych jeho domuov odpustil, že by chtěl o to státi, k čemu by sestra jeho a sirotci spravedliví byli, aby se jim křivda nedála. A já nyní pro své pilné potreby nemohu jeho pryč odpustiti, ale prosím
10 vás, abyste to udělali pro mú službu a sestře jeho a sirotkóm křivdy nedali učiniti, ale k čemu by spravedliví byli, abyste jich při tom nechali, neboť jich Zigmund v ničemž nemíní opustiti; a já Zigmunda jakožto služebníka svého v těch i jiných věcích opustiti nemíním.

Datum Vine, feria quinta ante Martini LXI°.

Jan Jiskra z Brandýsa,
hrabě šariský, hajtman vrchních
krajín královstvie Uherského naj-
vyšší a hajtman země Rakúské